

На заняттях використовуються різноманітні рольові ігри, арт-терапевтичні техніки, вправи на розвиток моторики, інтелектуальної та емоційної сфери, емпатії, толерантності, релаксаційні техніки.

Умови для застосування отриманих знань, умінь і навичок створює психодіагностична практика, яка проводиться в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл.

Вважаємо за потрібне наголосити на тому, що діяльність з формування психолого-педагогічної готовності майбутніх психологів до роботи з дітьми, які навчаються в інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл, може вдосконалюватися за рахунок роботи студентів у складі проблемних груп, що, у свою чергу, спеціалізуються на вивченні проблеми супроводу дітей з особливими потребами. А результативність такої підготовки може знайти своє відображення у науково-дослідницькій діяльності майбутніх фахівців (зокрема, в участі у наукових конференціях, публікації статей, участі у студентських Олімпіадах).

Список літературних джерел

1. Основи практичної психології / В. Панок, Н. Чепелева, Т. Титаренко. К.: Либідь, 2001. 534 с.
2. Хитрюк В.В. Готовность педагогов к работе в условиях инклюзивного образования. *Вестник ЧГПУ им. И.Я. Яковлева*. 2013. №3 (79). С. 189-194. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gotovnost-pedagogov-k-rabote-v-usloviyah-inklyuzivnogo-obrazovaniya> (Дата звернення: 17.09.2019).
3. Чепелева Н.В., Пов'якель Н.І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. *Психологія*: зб. наук. пр. Київ, 1998. Вип. 3. С. 35-41.

**Сухіна Ірина Вячеславівна,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка,
Київ, Україна**

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Успішність психологічної адаптації обумовлюється психологічною готовністю дитини до систематичного подолання труднощів, які є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу. Психологічна адаптація дитини до школи обумовлюється багатьма факторами, як-от: умовами виховання дитини в родині, методами організації навчально-виховної роботи вчителя, особливостями психічного розвитку дитини, сформованістю необхідних умінь і навичок, емоційно-вольовим станом тощо.

Поширеною є думка про те, що готовність до школи може бути визначена за допомогою показників зрілості інтелектуальної, емоційної та соціальної сфер. Проте, конкретний зміст компонентів психологічної готовності змінюється та збагачується відповідно до змін і досягнень наукової думки. Тому на сьогодні відсутнє загальноприйняте тлумачення психологічної готовності та її чітка структура, а також недостатньо висвітлені питання щодо особливостей психологічної готовності до шкільного навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку [2,3,5].

Водночас, результати досліджень свідчать про те, що більшості дітей з інтелектуальними порушеннями притаманні своєрідні особливості особистості, які виявляються у спілкуванні та у розвитку їхньої емоційно-вольової й інтелектуальної сфер. Саме тому низка вітчизняних дослідників (Н. Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівська та ін.) приділяла значну увагу розробці питання готовності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку до шкільного навчання, що пояснюється необхідністю врахування їхніх специфічних особливостей особистості з урахуванням біологічної складової [2].

Психологічні труднощі, що виникають при адаптації до навчальної діяльності у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, найчастіше, є реакцією на нову, незвичну обстановку. Психологічна напруженість часто посилюється напругою фізичною: змінюється режим дня, потрібно бути уважним на всіх шкільних уроках, вміти підкорятися правилам і розпорядку шкільного життя. Підвищені навантаження можуть порушувати сон і апетит, знижувати природний імунітет.

Профілактична діяльність психолога в період шкільної адаптації учнів повинна здійснюватися при постійній співпраці з педагогом і батьками на підставі поглибленого психодіагностичного обстеження в поєднанні з аналізом соціальних умов розвитку дітей, що зазнають труднощів.

Напрями діяльності психолога включають:

- діагностику психологічної готовності дітей з інтелектуальними порушеннями до школи;
- психологічну корекцію дезадаптивних станів;
- рекомендації педагогам та спільні з ними заходи, спрямовані на забезпечення психологічної адаптації до школи дітей з інтелектуальними порушеннями;
- розробку і проведення заходів, спрямованих на допомогу батькам дітей з інтелектуальними порушеннями.

На етапі діагностичного обстеження першокласників з порушеннями інтелектуального розвитку доцільно звертати увагу на наступні аспекти:

- Психологічні особливості школяра, які проявляються в його пізнавальній діяльності (співвідношення рівня розвитку когнітивних процесів і феноменів з педагогічними вимогами (в даній школі, на даному ступені розвитку, в рамках даної програми навчання); індивідуальні особливості пізнавальної діяльності; розумова працездатність і темп розумової діяльності).

- Особливості мотиваційно-особистісної сфери (сформованість найважливіших мотивів навчальної діяльності, рівень внутрішньої конфліктності мотиваційної сфери (особистісна тривожність).

- Особливості системи ставлення школяра до світу і самого себе (сприйняття і емоційна оцінка школярем своїх взаємостосунків з однолітками, з членами сім'ї, з педагогами; ставлення до найважливіших видів діяльності в школі, до себе).

- Особливості поведінки школяра в ситуаціях шкільної взаємодії.

- Освоєння першокласниками організаційних навичок і умінь в адаптаційний період.

Діагностика психологічної готовності дітей з інтелектуальними порушеннями до школи свідчить про те, що діти недостатньо готові до навчання в школі через низку чинників, а саме: слабкість інтелектуальної діяльності, недостатність регуляції емоцій, їхню недостатню диференційованість, полярність, невідповідність зовнішніх впливів за силою і змістом, труднощі у розвитку вищих (інтелектуальних, моральних, естетичних) почуттів. Розглядаючи суб'єктивні ознаки дезадаптації і особливості розвитку учнів з порушеннями інтелектуального розвитку ми бачимо: низький рівень мотивації до навчання, негативне ставлення до школи, несформованість елементів і навичок навчальної діяльності, нездатність довільної регуляції поведінки, уваги, навчальної діяльності, нездатність пристосуватися до темпу шкільного життя, недостатня педагогічна некомпетентність батьків. Все це призводить до шкільної дезадаптації.

Для забезпечення психологічної адаптації першокласників до шкільного навчання і корекції/профілактики шкільної дезадаптації, що виникає в ході навчально-виховного процесу психологу необхідно:

- Виявляти психологічні причини, що викликають труднощі у процесі адаптації учнів до шкільного навчання;

- Формувати у першокласників адекватне уявлення про шкільне життя і розвивати у дітей позицію школяра і допомогти дітям прийняти правила і норми поведінки в школі;

- Навчати дітей навичкам співпраці і розширювати соціальний досвід і соціальні контакти учнів;

- Навчати дітей переносу отриманих навичок в навчальну діяльність;

- Формувати навички індивідуальної, парної та колективної роботи;

- Формувати в учнів моральні уявлення та поняття, адекватні способи поведінки в суспільстві.

Звернемо увагу, що корекція емоційно-особистісних порушень і поведінкових девіацій у дітей з інтелектуальними порушеннями здійснюється за допомогою відомих прийомів арттерапії, ігро- та казкотерапії в індивідуальній та груповій формах (Е. Медведєва, І. Левченко, Л. Комісарова, Т. Добровольська). Оптимізація дитячо-батьківських і батьківсько-дитячих взаємостосунків проводиться під керівництвом психолога в процесі спільних занять та тренінгових ігор [5].

Рекомендації, які надає психолог педагогам стосуються таких найважливіших тем, як:

- Основні правила поведінки на уроці.
- Навички індивідуальної, парної та колективної роботи.
- Організація, зворотного зв'язку з учителем і оцінка, успіхів і невдач першокласників в адаптаційний період.
- Організація класного колективу.

Великого значення набуває співпраця психолога з батьками. Активізація діяльності батьків і формування в їх свідомості потреби в наданні допомоги дитині є основним психокорекційним механізмом, що сприяє гармонізації їхньої психіки. Тому важливо підвищувати батьківську компетентність у навчання та вихованні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Таким чином, передумовою успішної адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями є налагодження ефективної взаємодії між психологом, педагогами та батьками.

Список літературних джерел:

1. Готовність дитини до навчання / Упоряд. С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос- СВС, 2003. – 112 с.
2. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку. / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 20 с.
3. Сухіна І. Психологічна готовність дітей-сиріт із ЗНМ до шкільного навчання: Науково-методичний посібник / За наук. ред. В.В. Тарасун. / І.Сухіна – Київ, 2007. – 196 с.
4. Проскура Е.Ф. Дитина вступає до школи /Е.Ф. Проскура // Початкова школа. – 1994. – С.53-56.
5. Ткачева В. В. Технологии психологической помощи семьям детей с отклонениями в развитии. Учеб. пособие / В.В. Ткачева. – М:АСТ; Астрель, 2007. – 318 с.

Товстоган Володимир Святославович
кандидат педагогічних наук,
доцент, Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО СПІВПРАЦІ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах реформування освіти в Україні актуальними стають питання, пов'язані з підвищенням кваліфікації вчителів, здатністю їх у подальшому самостійно навчатись, бути у постійному творчому пошуку [1].